

9. В ЩАБА НА ВМС (1967 – 1970 Г.)

След завършването на Военноморската академия и завръщането ни от Ленинград тримата от специалност „Радиолокация“ – капитан-лейтенант Никола Кожухаров, капитан-лейтенант Йордан Николов и аз капитан-лейтенант Иван Йотов, бяхме приети от командващия флота вицеадмирал Иван Добрев в неговия кабинет в Щаба на ВМС. След кратък разговор за обучението ни в Академията Командващият ни обяви кой на каква длъжност е назначен: капитан-лейтенант Никола Кожухаров беше назначен на длъжност дивизионен специалист РТС на 4 Дивизион противолодъчни кораби в Созопол, капитан-лейтенант Йордан Николов беше назначен за дивизионен специалист РТС на 8 Дивизион подводни лодки, а аз бях назначен на длъжност старши инженер по експлоатацията на РТС в Радиотехническият отдел в Щаба на ВМС.

Аз набрах смелост и попитах не може ли да бъда назначен за преподавател в Морско училище. Това, което чух като отговор, не ме изненада. Адмирал Добрев отговори „Завършил си със златен медал академията, какво ще правиш в Морско училище?“. С това разговорът завърши, но този отговор, както по-късно многократно се убедих, изразяваше отношението на командването на флота към Морско училище. Едва ли не, ако не си необходим на флота или си допуснал груба грешка, за наказание те изпращат в Морско училище. Такива са примерите с бъдещия командващ флота вицеадмирал Велков, с контраадмирал Странчевски, с кап. I ранг Николай Йорданов и др.

Адмирал Иван Добрев

Но да се върнем към нашите назначения. Най-недоволен беше Никола, защото за семейство с две деца наистина изглеждаше, че ще му бъде трудно. След време той заявяваше удовлетворението си от службата в Созопол. Това сигурно е било важно за неговото развитие по-нататък. След години той продължително време работи в РТО на Щаба на ВМС и беше негов началник 7 години, до пенсионирането си. Заслужава да се отбележи, че кап. I ранг Никола Кожухаров, докато служеше в РТО на Щаба на ВМС, разработи и през 1984 г. защити дисертация и получи научна степен „кандидат на техническите науки“.

Капитан I ранг Йордан Николов беше доволен от назначението си и доколкото ми е известно, успешно се справяше с отговорната си длъжност в щаба на Дивизион подводни лодки.

Неговата служба след това продължи като флагмански специалист по РТС в Бригада ракетни и торпедни катери в гр. Созопол. За назначаването му на тази длъжност съм „виновен“ и аз, но за това по-късно.

С моите съвипускници от Академията бяхме много добри приятели не само когато се учехме, но и след това. Имахме много-добри отношения между семействата. С Никола и със сина му кап. I ранг доцент доктор Асен Кожухаров и сега поддържахме много добри отношения.

И така след Академията всеки от нас тримата тръгна по своя път на развитие и живот.

На мен ми предстоеше работа от съвършено нов за мен характер. За изпълнението ѝ се изискваха специални знания, каквито мисля, че притежавах. Но за тази работа се изискваше поглед върху състоянието и организиране в мащабите на флота за поддържането в изправност и ремонта на радиотехническите средства. Разбира се, аз не бях сам в тази работа, но все пак на мен беше възложено отговорността за тази дейност. Спомних си, че първата ми лейтенантска длъжност, на която бях назначен точно преди 10 години, беше същата, но тогава това беше формално назначение на длъжността.

Сградата на Щаба на ВМС (оградени са прозорците на стаята, в която беше отделът)

*Капитан II ранг
Пейчо Златков*

През 1967 г. в РТО на щаба на флота имаше 4 офицери. Началник на отдела беше кап. III ранг Пейчо Златков. Той е завършил Морско училище през 1951 г., годината на моето постъпване в училището. През 1953 г. е завършил първия курс за специалисти по РТС в Ленинград. Преди да бъде назначен за Началник на отдела, е служил в щаба на Военноморска база Бургас.

Другият офицер, кап. III ранг Стоян Тенев беше заместник-началник на отдела, съвипускник на кап. III ранг Пейчо Златков и също като него беше завършил първия курс в Ленинград. Той беше служил във Военноморска база Варна. В отдела той отговаряше за радиотехническото наблюдение и преди всичко за бреговото наблюдение.

Третият офицер беше моят съвипускник и приятел капитан-лейтенант Найден Куцаров. Както споменах, на негово място в Созопол беше назначен Никола Кожухаров. Куцаров отговаряше за бойната подготовка на РТС във флота.

Това, че с него започнахме заедно работа в отдела, беше много добре. Другите офицери от отдела ни оказваха помощ за усвояване на задълженията си. И тъй като с него, доколкото помня, бяхме най-младите офицери в Щаба на флота, другите офицери се отнасяха към нас с внимание и често ни съветваха по въпроси на щабната служба. Провеждахме разговори и по различни житейски проблеми.

*Капитан II ранг
Стоян Тенев*

*Капитан III ранг
Найден Куцаров*

*Капитан III ранг
Иван Йотов*

По това време зам.-командващ флота беше контраадмирал Чавдар Манолчев, началник щаб на флота беше контраадмирал Васил Янакиев, началник на Оперативния отдел – кап. I ранг Вельо Пеев, началник на Отдел бойна подготовка – кап. I ранг Димитър Нейчев, началник на Организационно-мобилизационния отдел – кап. I ранг Спасов, началник на Разузнавателния отдел – кап. I ранг Македонски, началник Отдел свръзки кап. I ранг Иванов (Малчика), началник Отдел кадри – кап. II ранг Александър Бояджиев, началник Научен отдел – кап. II ранг Илия Площаков, началник Скрипто управление на войските – кап. I ранг Кирчев, началник Секретна секция – подполковник Попов. Запомнил съм и имената на някои офицери от отде-

Адмирал Васил Янакиев

лите, като флагманския шурман – кап. I ранг Никола Михайлов, флагманския механик – кап. I ранг Кременски, флагманския миньор – кап. II ранг Станчо Станев (първият ми взводен командир в Морско училище), офицери в Оперативния отдел: кап. I ранг Петко Халачев, кап. I ранг Евтим Минев, кап. II ранг Румен Попов, кап. II ранг Иван Дюлгеров, кап. II ранг Тодор Мирчев, кап. II ранг Емил Станчев. Помня и други офицери и служители, които работеха тогава в Щаба на флота.

Останал съм с много добри спомени за всички, с които работих в Щаба на ВМС.

Една от задачите, които изпълняваше отделът, беше разработването на различни документи, свързани с бойната подготовка на личния състав от РТС във флота, с използването на радиотехническите средства, с техническата експлоатация, поддържането и ремонта на средствата. Техническата експлоатация и поддържането се извършва от личния състав и от тези дейности до голяма степен зависеше изправността и готовността за използване на радиолокационните и хидроакустическите средства във флота. Тази дейност изискваше освен познаването в определена степен на средствата и знания и опит за поддържането и ремонта им в условията на кораба или поделението. Там, където имаше офицери и добре подготвени старшини, нещата стояха добре, но където личният състав бяха само матроси, често възникваха проблеми. Радиотехническите средства във флота бяха сравнително сложни системи и като се отчетат условията на тяхната експлоатация на корабите, в Бреговата система за наблюдение и другите поделения, тяхното използване и поддържане беше сложна и нелека дейност.

Радиотехническият отдел като цяло се отнасяше с отговорност към тази дейност, но в отдела аз отговарях за това и отначало се притеснявах от обема на работата. Мисля, че постепенно с помощта на по-опитните офицери от отдела и поделенията, а също така с придобиване на личен опит нещата се решаваха добре.

Капитан I ранг
Иван Михов

Сериозна помощ, особено в ремонта и отстраняване на по-сложни повреди, получавахме от ремонтните работилници в двете военноморски бази – Варна и Бургас. В тях работеха офицери и старшини с много добра подготовка и практически опит.

За да изпълнява успешно своите задачи, личният състав от радиотехническите служби трябваше да има подходяща литература, инструкции, ръководства и др.

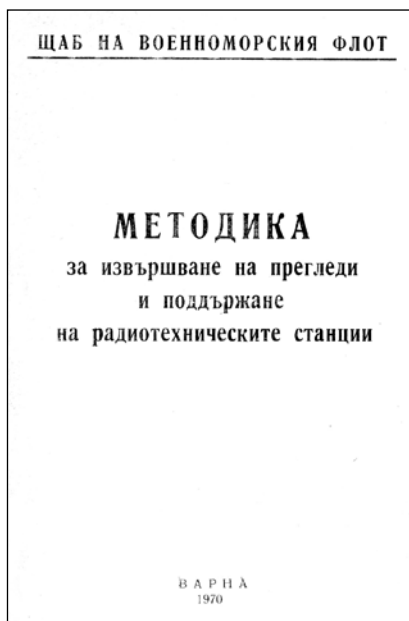
Преди моето назначаване в отдела кап. II ранг Иван Михов беше започнал да превежда от руски език „Методика за извършване на прегледи и поддържане на радиотехническите станции“. Методиката беше преведена цялата и под моя редакция беше издадена през 1970 г.

Важно място в работата на отдела беше, самостоятелно или заедно с други отдели на щаба, извършването на различни проверки в поделенията на флота. Често се извършваха проверки от отделни офицери от отдела. Като че ли най-често ходехме на проверки с моя съвипусник капитан III ранг Найденов Куцаров, особено при проверките на постове от Бреговата система за наблюдение. Постове за наблюдение имаше в Шабла, на нос Калиакра, на Галата, на Емона, на Колокита (до Созопол) на Маслен нос и на връх Папия до Мичурин. На всички постове, с изключение на Папия, имаше радиолокационни станции за надводно наблюдение „Лот“. Постовите организационно бяха пряко подчинени на военноморските бази.

Постът за наблюдение на Папия беше пряко подчинен на Началника на Радиотехническият отдел в Щаба на флота. Там беше монтирана РЛС „П-35“, която беше на въоръжение в системата за наблюдение на ПВО. Много мощна станция, която беше пригодена за далечно надводно наблюдение и за ниско летящи въздушни цели. Тази станция имаше особено място в системата за наблюдение. Данните от нея се предаваха и в Черноморския флот на Съветския съюз.

Връх Папия е висок 501 м и е най-високата точка на българската част на Странджа планина. Намира се недалеч от морския бряг и е много подходящо място за разполагане на радиолокационна станция за далечно наблюдение на югозападната част на Черно море, в това число и входа на Босфора. Първата радиолокационна станция на Папия е монтирана от Черноморския флот на Съветския съюз през 1954 г. Отначало е експлоатирана и използвана от съветски офицери и матроси. От есента на 1957 г. в експлоатацията и използването на радиолокационната станция участват и български офицери и други военнослужещи. По-късно, през 1959 г. радиолокационната станция, другата техника и имуществото на поделението са предадени на българските ВМС.

Информацията от системата за брегово наблюдение се събираше на Командния пункт на ВМС, в състава на който имаше така нареченият ГБИП (Главен боен информационен пост). В командните пунктове на базите се събираше информацията от съответните участъци на системата за наблюдение в техните БИП. Началникът на нашия отдел отговаряше за функционирането на ГБИП. На него се носеше денонощно дежурство от офицери и от матроси-планшети. Те нанасяха данните от системата за наблюдение на големи вертикални планшети и информацията се използваше от Оперативния дежурен и други офицери на командния пункт.

*Първата книга,
в издаването на която участвах*

Тази дейност беше много отговорна и на нея се отделяше особено внимание от отдела. Освен щатните офицери в ГБИП давахме дежурство и ние с Куцаров.

При провеждане на учения офицерите от отдела най-често се намирахме на командния пункт. Спомням си един интересен случай, свързан с използване на данните от системата за наблюдение.

На 28 юни 1968 г. за първи път в ВМС се проведе стрелба с ракети на бреговата отбрана на флота. Дотогава личният състав от бреговото ракетно поделение е провеждал стрелби в Черноморския флот на СССР.

Стрелбата се проведе по неподвижни мишени в морето. За осигуряване безопасността на корабоплаването с кораби беше, както се казваше, отцепен определен район в морето. Официално районът беше обявен забранен за плаване. Важна роля за недопускане на кораби в района на стрелбата имаше Бреговата система за наблюдение. В определения район не трябваше да има никакви плавателни съдове. Началникът на отдела и други офицери от отдела се намирахме в ГБИП. От другата страна на планшета беше началник щаба на флота контраадмирал Васил Янакиев и други офицери от щаба, които ръководеха стрелбата.

Не помня точно колко минути преди стрелбата, може би 30 – 40 мин., внезапно по данни на една от радиолокационните станции, в района на стрелбата се появи някаква надводна цел. Преди това не се наблюдаваха цели дори и на значително разстояние извън границите на района. Настъпи сериозно смущение във всички. Адмирал Янакиев дойде в ГБИП и в характерния за него маниер в такива случаи стискаше и отпускаше юмруци и искаше незабавно да разберем каква е тази цел. Не помня от коя станция получавахме данните, но от там твърдяха, че целта е реална и няма съмнение в това. Обсъждахме помежду си как се е появила изведнъж. Не помня кой от нас, офицерите от отдела, изказа предположение, че това може да е лъжлива цел. Това се случваше в края на м. юни, времето беше топло и ясно. През този период на годината в нашите райони понякога се създават условия за явлението, свързано с разпространението на радиовълните от определен диапазон, наречено „свръхрефракция“. Далечината на разпространение на радиовълните от диапазона на радиолокационните станции за надводно наблюдение, като правило, е най-много до видимия хоризонт. На екрана на радиолокационната станция белезите (отметките) от целите във вид на ярки точки се изобразяват в направление и на разстояние до целта от станцията. При последващо излъчване на импулсите от станцията отраженията от целта се изобразяват практически на същото място на екрана. Ако целта е подвижна, и отметките се придвижват на екрана със съответната скорост. „Нашата отметка“ също се движеше като реална цел, но обяснението, че целта е лъжлива се основаваше на предположението, че има свръхрефракция. В този случай, реалната цел се намира на разстояние, по-голямо от максимално наблюдаваното, и затова отразяваните от нея импулси се изобразяват на разстояние на екрана близко до станцията. Фактически целта е на разстояние колкото е максимално възможното на екрана плюс разстоянието, на което се появява отметката. Реално целта е извън наблюдавания район.

Аз вече не помня как физически беше проверено има ли цел или дали въобще беше проверявано, но стрелбата се проведе съгласно предварителния план и всичко беше нормално.

Този пример според мен добре показва, че трябва много добре не само да се познава техниката, но и да се знаят още много други неща за правилното, компетентното и ефективното ѝ използване.

Има още няколко интересни случая по време на дежурствата ми в ГБИП, които съм запомнил.

Единият е свързан с участието на наши войски в събитията в Чехословакия през м. август 1968 г. Част от тези войски бяха превозени в Съветския съюз на десантни кораби от Атия. Доколкото помня, тогава ни беше забранено да получаваме и нанасяме в документите и на планшетите информация за корабите, осъществили превозването на наши войски.

Втори случай, при който командният пункт на ВМС изпълняваше посреднически функции, беше свързан с пожара на Съветската атомна подводна лодка К-8 в Бискайския залив. Това се случи на 10 април 1970 г. Българският моторен кораб „Авиор“, който се намирал близо до авариралата подводна лодка, беше насочен и оказа помощ за спасяване на част от екипажа. Той е първият кораб, пристигнал на мястото на аварията. Известно е, че въпреки опитите за потушаване на пожара подводната лодка К-8 заедно с част от екипажа (52 човека) потъна на голяма дълбочина. Точно как се е осъществявала връзката със Съветските ВМС не ми е известно, но важна роля в случая имаше взаимодействието ни с БМФ.

Имам и един личен спомен за едно от дежурствата ми в ГБИП.

Беше през лятото на 1968 или 1969 г. В случая не е толкова важно коя е годината. Вечерта към 22.00 ч. ми се обади на телефона на дежурния по ГБИП моят приятел и съвипусник Петър Живков и ми каза, че е срещнал на главната улица Асти Попа от Албания. Каза ми, че Асти много искал да се видим. Ще напомня, че той беше от първата група албански курсанти в Морско училище. Бяхме много добри приятели с него.

След завършване на училището през 1958 г. той става офицер и след съответна подготовка е назначен за механик на подводна лодка (малютка). През 1959 г., когато се завръщаше от Севастопол, където е бил на подготовка за механик на подводна лодка, гражданският кораб, с който се прибираща в Албания, посети Варна. Тогава той ми идва на гости вкъщи. Вече бяхме се оженили и беше се родил големият ми син Валерий. След тази среща не бяхме се виждали и не поддържахме връзка. Появата на Асти във Варна след 10 години малко ме озадачи. Като дежурен веднага видях, че в пристанището беше албанският кораб „Скендербег“.

На другия ден, като се смених сутринта от дежурството, реших да отида на кораба, за да се видим. Бях с униформа направо от дежурството. Знаех къде е точно корабът и бързо го намерих. Дежурният моряк се обади на Асти и той дойде на брега. След това се качихме на кораба и в каюткомпанията седнахме заедно с механика на кораба, който също беше завършил училището. Неговото име беше Кораб. Разговаряхме за различни неща, в това число и за политиката.

Албания след развенчаване култа към личността на Сталин влоши отношенията си със Съветския съюз. Даже още като учехме в училището, те изразяваха несъгласието си с това, което стана в Съветския съюз. Аз избягвах разговора по политически въпроси, но Асти се стремеше към тях като че ли с цел да разбере какво точно мисля аз по въпроса. Питаше за наши съвипускници и познати от други випуски. От него разбрах, че се е уволнил от армията и работел в пристанището в Дурес, където живееше. Плавал на кораба като представител на тяхната морска администрация.

Завършихме разговора към обед и се договорихме, че ще ми дойде на гости, но ще ми се обади да се разберем.

Прибрах се вкъщи и разказах на жена ми за срещата. Тя се зарадва, че ще се видим.

На другия ден, както обичайно, отивах на работа в щаба. Някъде към 10 ч. ми звънна по телефона началника на Специална служба (Военното контраразузнаване), която „обслужва“ Щаба на флота, кап. II ранг Павлов и ме помоли да отида при него. Каза ми, че канцеларията му е в сградата на Военното командантство, срещу щаба.

Бях много озадачен от тази покана. Чудех се за какво ме вика. Не предполагих, че е свързано със срещата предния ден с Асти.

Направо ми каза; „Ти вчера си посетил албанския кораб „Скендербег“. Какво прави там?“

Разказах му всичко подробно и той ми каза аз да не търся Асти, но ако той ме потърси, да не избягвам среща с него.

Аз не го търсих, но интересно, че и той не ме потърси, въпреки че бяхме се договорили да се видим.

Разказвам този случай, защото познанството, приятелството и срещите ми с Асти Попа не свършиха дотук и затова да се види как реагираха специалните служби в онези времена на „нерегламентирани“ контакти.

Капитан-лейтенант
Илия Площачков

През онези години в Щаба на флота имаше Военнонаучен отдел. Когато аз бях в Щаба, началник на отдела беше кап. II ранг Иля Площачков (Бай Илия). С него се познавах от Созопол.

В Щаба на флота беше се получило писмо от Министерство на отбраната във връзка с посещението на Иван Джаков на международна изложба за военноморска техника в Англия.

Преди да продължа по същество на въпроса, за който искам да разкажа, нека кажа няколко думи за Иван Джаков. Той е роден през 1920 г. в Свищов. Брат е на известния български учен-физик академик Емил Джаков. Иван Джаков е първият радиолюбител в България. Осъществил е първата радиолюбителска връзка през 1938 г. с конструирана от него радиоапаратура.

Освен това Иван Джаков през 1958 г. създава един от първите български апарати за плуване под водата. Същата година организира първите спускания на леководолази с тях във Варна.

В полученото в Щаба на флота писмо се съобщава за показания на изложбата апарат за наблюдение под водата от леководолази. Познанията на Иван Джаков в областта на радиотехниката и интересът му към подводното плуване вероятно са предизвикали интереса му към показания на изложбата апарат. В писмото той, доколкото помня, описва принципа на работа на апарата и предлага да помогне за създаването на такъв апарат за Българската армия. Към предложението освен от ВМС проявяват интерес и от съществуващите тогава Инженерни войски.

Аз бях включен в обща за армията работна група, която да разработи изискванията към апарата за наблюдение под вода от леководолази. Условно това изделие, както тогава се казваше, беше наречено „Морена“. Идеята беше да се разработи опитен образец на изделието в Ремонтната база в Божурище. Там имаше много добре подготвени офицери в областта на радиотехниката. Вече не помня имената им. От Инженерни войски в работната група участваше майор или подполковник Паунов. По-късно генерал-майор Никола Паунов беше дълги години началник на Висшето военно строително училище.

Без да навлизам в подробности, ще кажа, че апаратът работи на принципа на разпространение на ултразвукови вълни и отразяването им от нееднородности във водата. На същия принцип, на който работи хидроакустическата (хидролокационната) апаратура за наблюдение под водата и откриване на подводни обекти (подводни лодки). Основният проблем беше да се конструира апарат с малки размери и тегло, удобен за използване от леководолази. Изделието премина през всички етапи на неговото създаване и когато започна изпитанието му в реални условия, не помня каква беше максималната дълбочина на потапяне, се оказа, че електрониката работи нормално, но имаше проблем с осигуряване херметичността на корпуса. Впоследствие и този проблем беше преодолян. Разработени бяха няколко образци и дори Българската армия участва в някакви международни изложби с него. Интересът беше много голям. Помня, че се проявяваше голям интерес от Съветския съюз, Индия, Египет и други държави.

Аз през 1970 г. заминах в Ленинград в редовна аспирантура (докторантура) във Военноморската академия и не съм в течение на разработката след това. Доколкото зная, появили се идеи за усъвършенстване на апарата, за включване на възможност за опознаване на леководолазите с помощта на апарата и други идеи. В крайна сметка не се стигна до масово производство. Разработката е продължила в Научно-изследователската секция за военноморска техника към ВМС.

Сигурно намеренията са били добри, но, струва ми се, че по-добре беше да се подобри надеждността на работа в първия вариант на апарата и да се започне производство, а след това да се разширява и усъвършенства.

Спомням си и за един малко неприятен случай, свързан с различното виждане как да се подготвят матросите от РТС във флота.

Беше традиция матросите от РТС на корабите и в бреговите поделения да изучават техниката много задълбочено. Понякога се искаше да се знаят с подробности радиотехническите схеми на апаратурата. Разбира се, че на пръв поглед колкото по-добре се познава апаратурата, толкова по-добре за работата. На моя съвипусник Найдено Куцаров и на мен ни направи впечатление, че твърде задълбочено се изучава техниката, като в много случаи това е почти непосилно за матросите. Тогава рядко се срещаше матрос, който имаше някаква предварителна подготовка по радиотехника, да не говорим за радиолокация и хидроакустика. Освен това всичко става в рамките на ограничено време. Пък и се съмнявахме в необходимостта от такова подробно изучаване. Много пъти споделяхме в отдела и с някои офицери от поделенията за този проблем. Особено силно поддържаше идеята за задълбоченото изучаване на техниката от матросите началникът на отдела кап. II ранг Златков. Като един от мотивите му беше, че по този начин те могат да получат подготовка и за цивилния живот.

Ние с Найдено малко лекомислено решихме да напишем статия във вестника, който се издаваше във флота – „Димитровска вахта“. Написахме и беше публикувана, без да я покажем и без да знае Началникът на отдела. Той много се обиди и дълго време се отнасяше към нас само официално.

По-късно, като мислех по тази наша „изява“, разбрах, че постъпихме крайно нетактично и неетично. Не помня дали се извиних на кап. II ранг Златков, но нашите добри отношения с него продължиха дълги години след това и когато вече не бяхме военни.

През годините на службата ми в щаба на флота семейството ми живееше своя живот. Децата растяха – големият син Валерий през есента на 1966 г. започна да учи в първи клас, а малкият през 1969 г. го последва. Те учеха в училището, което беше най-близо до нас. Тогава то се казваше „Морис Торез“, а сега „Найдено Геров“. Жена ми Юлия основно се грижеше за децата и нямаше как да работи. Пък и тогава имаше едни правила за учителите, които нямаше как да се изпълнят. Млад учител, какъвто беше тя, за да бъде назначен в града, трябва преди това да има най-малко 3 години стаж на село. Тя имаше само 5 – 6 месеца стаж в село Генерал Кантарджиево.

Вече ставаше проблем и живеенето ни в къщата на родителите на жена ми. Тя имаше само две стаи за живеене и ние по същество разполагахме с една малка стая. Аз се надявах, че като се върна от академията, ще мога да реша този въпрос. Тогава се строяха доста жилища за военните. Даже в новия квартал „Чайка“ беше пред завършване десететажен блок с 60 апартамента. Но тогава за първи път се продадоха жилища в блок, построен от армията. При това се кандидатстваше с точките от жилищните влогове на офицери, старшини и цивилни служители във флота.

И макар да бяхме на едни от първите места в списъците за нуждаещи се, до мен не достигаше. Но през пролетта на 1969 г. и на нас се усмихна щастието. До военния блок в „Чайка“, който се продаде, беше построен също като него блок от Градския народен съвет. Тогава имаше някакъв закон, съгласно който 10% от жилищата, построени от държавата, да се дават на военните. Така че по този закон получихме жилище от две стаи, кухня и сервизни помещения на

петия етаж на тухлен блок (не панелен). Това жилище на нас ни се стори като „палат“ в сравнение с едната стая в старата къща. Там с най-добри спомени и безкрайна благодарност към дядото и „маминка“ живяхме цели 11 години.

На 29 април 1969 г. получихме ключовете от новото ни жилище, което не беше далече от къщата. Районът не ни хареса особено, защото не беше благоустроен. Пътищата в квартала и площадката пред блока бяха с чакъл. При дъждовно време беше много кално. Но като влезем въщи, всичко беше прекрасно. Обективно погледнато, едва след като се настанихме в апартамента, се почувствахме като истинско семейство.

Това беше важно събитие в живота на семейство ни.

През есента на 1969 г. Валерий се премести в училище „Г. С. Раковски“, което беше в съседство с нашия блок, в четвърти клас, а Пламен започна в първи клас.

Като че ли животът на семейството ни навлезе в един нормален ритъм, но аз живеях с намерението си да продължа започнатата по време на обучението във Военноморската академия ориентация към науката. За целта трябваше да се преодолеят редица бюрократични процедури.

Съгласно Закона за научните степени и научните звания, който действаше в онези години, темите за аспирантури в България и в частност в Българската армия трябва да се обявяват публично и да се провежда конкурс между кандидатите за разработването им.

Тъй като темата, която бях уточнил с катедрата в Академията, беше секретна, тя беше обявена само в рамките на армията. Разбира се, темата беше одобрена от ръководството на флота и представена в съответните органи в Министерството на отбраната.

През 1968 г. се явих на конкурса, който се провеждаше във Военната академия. Изпитите бяха по специалността и по английски език. По специалността изпитът се провеждаше по конспект, разработен в зависимост от темата. Тъй като темата беше в областта на автоматизация на обработката на радиолокационната информация, конспектът и изпитът беше проведен от комисия с председател началникът на катедра „Радиолокация“ полковник Кирков. Изпитът премина нормално.

Повече емоции и труд положих за изпита по английски език. Изискванията бяха много високи. Без да навлизам в подробности, ще кажа, че известна помощ в подготовката за изпита ми оказа преподавателката ми по английски език в Морско училище Сара Капонова. За съжаление тя отдавна не е между нас, но съм запазил в сърцето си за нея най-светли спомени и искрени благодарности. Председател на комисията на изпита по английски език беше един полковник, на когото не помня името, но основните изпитващи бяха преподавателките от академията в комисията.

След завършване на изпита не знаех дали съм го издържал, още повече се притеснявах, защото преди мен един граждански преподавател от Морско училище, който беше плавал на корабите и имаше самочувствие, че знае езика, не можа да сдаде изпита.

Като завърших изпита, полковникът ми каза: „Другарю капитан, може да отивате да се почерпите“. Аз разбрах, че изпита е преминал успешно, но все пак го попитах: „От мъка или от радост да се почерпя?“.

След успешното приключване на изпита трябваше по официалните канали на нашето Министерство на отбраната и това на Съветския съюз да се съгласува темата и самата аспирантура с Академията и евентуално през 1969 г. да бъде зачислен.

Тъй като, както посочих, темата беше съгласувана, макар и неофициално, аз си мислех, че нещата са наред. Оказа се, че това не е съвсем така, и през пролетта на следващата година в Министерството на отбраната е получен официален отговор, че е отказана редовна аспирантура по темата.

Аз недоумявах каква може да е причината. Помислих, че може би темата е спряна още от Министерството на отбраната на СССР. Не можех да предположа, че отрицателният отговор е от Академията.

От контактите си с преподаватели от катедрата разбрах, че катедрата има нов началник, който не е бил в течение на въпроса и той, без да знае, е дал отрицателен отговор. Извинявал се на колегите си, като разбрал, че е сбъркал, но вече не можело нищо да се направи. Единственото решение бе следващата година да се изпрати наново запитване.

Това не беше лесно, защото само по моите уверения трябваше наново да се предложи темата от щаба на флота, да се съгласят съответните органи в Министерството по една и съща тема да се направи за втори път запитване. Така или иначе процедурата се повтори през следващата 1969 година и през пролетта на 1970 г. в Министерство на отбраната този път беше получен положителен отговор. Аз научих това и вече започнах да се настройвам за предстоящото през м. август заминаване за 3 години в редовна аспирантура в Военноморската академия в Ленинград. Не предполагам обаче, че не всичко е така, както си го мисля. Не ми се иска да обобщавам, но не знаех, че и в този случай важи една максима „В армията, докато няма заповед черно на бяло, нищо не е сигурно“.

Капитан I ранг
Александър Бояджиев

На 21 юни 1970 г. някъде към 10 ч. ми позвъни по телефона в канцеларията на отдела началникът на отдел „Кадри“ кап. II ранг Александър Бояджиев и ме помоли да отида при него. Аз си помислих, че ме вика да ми каже, че вече е получено в Щаба на флота писмо за моята аспирантура, или може би, за да ме поздрави за рождения ми ден?

Останах като попарен, когато ми каза, че има да ми съобщи една неприятна новина.

Преди да кажа каква е новината трябва да поясня нещо.

Нормално е било да се пази в тайна, че предстои получаване от Съветския съюз на ракетни катери и че се създава Ракетно-торпедна бригада в Созопол, където беше дивизион торпедни катери.

Разбира се, аз нищо не знаех за това. Във Военния съвет вече са обсъждани и са определени офицерите от щаба на бригадата, командирите на ракетните катери и други офицери, които от есента трябва да заминат в Съветския съюз на курс. За командир на Бригадата е бил определен кап. II ранг Илия Площакков, а за началник щаба кап. III ранг Емил Станчев.

Предполагам, че по предложение на Началник щаба на Бригадата аз съм бил определен за Специалист по РТС на Бригадата.

Именно това ми съобщи Началникът на отдел „Кадри“. Аз естествено реагирах, като си мислех, че той още не знае, че е получен положителен отговор за аспирантурата. Той ми каза, че на Военния съвет това било известно, но било преценено, че длъжността, за която съм определен, е по-важна от аспирантурата. След това ми обясни какво предстои във връзка със създаването на Бригадата и заминаването на курс за усвояване на ракетните катери. Накрая ми каза, че тъй като моят случай е по-особен, командващият на флота вицеадмирал Иван Добрев разрешил само аз от предвидените за Бригадата офицери да се явя при него.

Командващият флота беше някъде в чужбина и щеше да се върне след 4 – 5 дни. Аз започнах да мисля какво може да се направи, за да се реши въпросът с аспирантурата. Първо разговарях с кап. II ранг Илия Площакков и кап. III ранг Емил Станчев. Станчев държеше на предложението си. Тъй като кап. II ранг Илия Площакков беше началник на Научния отдел, той беше в течение на историята с темата. Освен това с него взаимодействах във връзка с разработката на хидролокатора „Морена“ и се познавахме добре. Той беше на мнение, че трябва да се реализира аспирантурата и че може да се намери подходящ офицер за специалист по РТС на бригадата.

Докато чаках да се върне адмирал Добрев, споделях за ситуацията както с колегите от отдела, така и с други по възрастни и по-опитни офицери в щаба. Началникът на отдела поначало не беше съгласен да отивам в аспирантура, но другите офицери от отдела ме подкрепяха. Други офицери, които като правило идваха в нашата канцелария и разговаряха главно с Куцаров и с мен по различни въпроси, ми даваха много ценни съвети, какво и как да кажа при срещата ми с адмирал Добрев. Заедно с това от отдел „Кадри“ ме убеждаваха, че нещата са решени и няма смисъл да се надявам на друго решение. Те ми казваха, че списъкът с имената на офицерите за курса вече е изпратен в Съветския съюз. Още помня някои от съветите. Например кап. II ранг Кирчев ми казваше „Не вярвай на кадровиците, те те лъжат. Те гледат да не си създават излишна работа“. Сега, като споменавам тези негови думи, си спомням, че той по-късно стан кадровик за флота в Управление кадри в Министерството на отбраната.

Другите съвети главно бяха да защитавам необходимостта от темата за ВМС. Специално ми обръщаха внимание на това в никакъв случай да не изтъквам като аргумент, че вече съм служил в Созопол.

Адютантът ми се обади още първия ден, когато се върна Командващият и ми каза, че ми е определил да се явя при него в 12 часа. Тогава започваше обедната почивка и аз си помислих, че времето не е в моя полза, но нямаше какво

да се прави. Аз никакви контакти с Командващия не съм имал. И самото ми явяване при него ме притесняваше, а не само това, какво решение ще вземе.

Когато отидох в приемната на Командващия, там чакаше да го приеме известният футболист в „Черно море“, ЦСКА и националния отбор кап. III ранг Георги Димитров (Червения). Предния ден той и Командващият са пътува-

Капитан III ранг
Георги Димитров – Червения

ли в самолета за Варна заедно. Той се връщал от Световното първенство по футбол в Мексико през 1970 г. и Командващият му определил час да си довършат разговора за Световното. Аз се познавах с Червения и го помолих да влезе първо той. Помислих си, че ако вляза първо аз, разговорът ще бъде много кратък, като знае Командващият, че чака Червения, и едва ли ще ме изслуша. Първи влезе кап. III ранг Георги Димитров, но техният разговор продължи повече от час и започнах да си мисля, че така не стана добре. Командващият сигурно вече е огладнял и няма да му е до това да ме слуша. Но друго не ми оставаше освен да се опитам да бъда кратък и убедителен колкото е възможно.

Като влязох в кабинета на Командващия, се представих както се полага по Устава. Той ме покани да седна и ми каза няколко думи във връзка със създаването на Бригадата, а после аз изложих моето виждане точно така, както ме посъветвах. Разменихме няколко думи по темата. Аз почувствах, че като че ли съм успял. Той буквално ми каза: „Аз не мога да реша въпроса сам, но следобед имам среща с кап. II ранг Илия Площакков и кап. III ранг Емил Станчев и ще го обсъдим.“

Веднага като напуснах кабинета на Командващия, позвъних на кап. II ранг Площакков. Оказа се, че е болен вкъщи. Каза ми, че има 38 градуса температура, но допълни: „Йоте, щом е за теб, ще дойда“. Обсъдихме с него и кого да предложи вместо мен. Аз предложих моя съвипусник от Академията кап. III ранг Йордан Николов, който беше дивизионен специалист на Дивизион подводни лодки.

Следобед чаках с нетърпение кога ще завърши съвещанието при Командващия. Късно следобед ми се обади кап. II ранг Площакков и ми каза, че всичко е наред. Не се видяхме, защото веднага след съвещанието си е отишъл вкъщи.

Думите на кап. II ранг Площакков ме зарадваха, но аз все пак имах едно наум и това, че докато няма официална заповед, няма нищо сигурно.

След няколко дена кап. II ранг Площакков беше на работа и аз му благодарих за съдействието. Той ми каза, че след съвещанието при Командващия кап. III ранг Емил Станчев бил недоволен от неговата подкрепа за мен. Дори буквално казал: „Кап. II ранг Площакков, Вие точно сега се сетихте, че сте началник на Научния отдел“.

По-късно се получи официална заповед на Министъра на отбраната за зачисляване от 1 септември 1970 г. в редовна аспирантура във Военноморската академия в Ленинград.

Разказвам този случай малко по-подробно, защото се вижда как съдбата и въобще бъдещето в службата понякога зависят от много случайности. От този случай, пък и от опита, който вече имах, бях си направил извод, че човек никога не трябва при първата трудност да се отказва от поставените цели. Целите трябва да се преследват до последната възможност за тяхната реализация.

След всичките тези преживявания вече започнах да мисля за това какво ми предстои на мен и семейството ни.

Семейството започна да се настройва за промяната, която ни предстоеше. Най-общо на мен и жена ми обстановката ни беше позната. Сега беше много важно това, че децата вече ходят на училище. Решението ни беше цялото семейство да отидем в Ленинград и децата да учат там. Валери трябваше да бъде в пети клас, а Пламен във втори. Тъй като майка им беше учителка по руски език, смятахме, че те ще се справят с учението. Предположих, че проблем с жилището няма да има. Най-вероятно щяхме да живеем в същия блок, в който живяхме през последната година в Академията.

За съжаление не можехме да заминем заедно, защото аз трябваше да изпратя от там документ, че могат да дойдат при мен. Надявах се това да стане бързо, защото учебната година там започваше на 1 септември.

По познатата схема в края на м. август заминах за Ленинград от София през Москва заедно с групата офицери, които отиваха да се обучават във Военноморската академия.

Така завърши един период от моята служба във ВМС. Работата в Щаба на ВМС беше интересна и ми помогна да видя нещата по един по-машабен начин в сравнение с предишната ми служба в Дивизион противолодъчни кораби. Службата в щаба на флота ми даде възможност да общувам с много опитни в службата и с богат житейски опит офицери. Това само по себе си обогатява човека.

С благодарност си спомням за всички, с които непосредствено работих и за офицерите и служителите от Щаба на флота, с много от които продължихме контактите и през следващите години. За съжаление много от тях вече не са между нас.